

שאלה: אתה מלמד בשיעוריך שהעיקר הוא שהאדם יתפלל עבור עצמו, וזה עדיף מאשר לבקש מאחרים. אבל מצאנו בגמרא שר' יוחנן בן זכאי כאשר בנו חלה, פנה אל ר' חנינא בן דוסא שיתפלל עבורו, והרי לא סמך על תפילת עצמו?

תשובה: נראה תחילה לשון הגמרא (ברכות לד ע"ב). "מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי. וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי. אמר לו: 'חנינא בני, בקש עליו רחמים, ויחיה!'. הניח [ר' חנינא] ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ויחיה. אמר רבי יוחנן בן זכאי: 'אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו, לא היו משגיחים עליו'. אמרה לו אשתו 'וכי חנינא גדול ממך?' אמר לה 'לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך'."

הרי שר' יוחנן בן זכאי שהיה מלא וגדוש ידיעות התורה (סוכה כח ע"א) והיה נשיא הסנהדרין, היה זקוק לפנות לצדיק הדור, ר' חנינא, שיבקש עבורו? ועוד שאלה נשאל. מה פירוש ההבדל של "שר לפני המלך" מול "עבד לפני המלך"?

אלא "שר" הוא היודע סודות המלך. כאשר המלך מחוקק חוקים, או מטיל מסים, או יוצא למלחמה, הוא נועץ תחילה עם השר. ולכן השר יודע מראש תוכניותיו העתידיות של המלך. אבל העבד הוא אדם פשוט, שמא מבשל למלך את מאכלו, מכבס בגדיו, מנקה את הארמון וכיוצא בזה ואינו יודע סודות המלך.

כאשר הקב"ה מביא יסורים על האדם, לא יתכן שאין בהם שום מטרה טובה, שום תכלית. והרי הקב"ה הוא טוב ומטיב והמקור והשורש לכל המדות הטובות! וכיצד לא ירחם? לכן "שר" המבין פנימיות הדברים אינו מתרגש באופן קיצוני בראותו צער הבריות, כי הוא מבין בהחלטיות כי הכל לטובה, והכל יוביל למטרות טובות. השר משוכנע בזה בכל שכלו ולבו! אבל העבד, למרות ששמע זאת ומאמין אבל אינו בדרגא להפנים ידיעה זאת, להיות משוכנע בכך במלוא המשקל והמשמעות. כי אינו יודע סודות המלך.

מר' חנינא בן דוסא יש לנו במשנה רק שתי הלכות, והן במסכת אבות (פרק ג, ט). הוא לא היה בשורה הראשונה של חכמי המשנה. אבל היה מהצדיקים העליונים, המבטלים את אישיותם ודבקים בהקב"ה בכל הקדושה האפשרית. כאשר הוא שמע על צערו של הילד, ועל צער אמו של הילד, לא היה יכול להשלים עם כך. למרות אמונתו ש"גם זו לטובה" בכל זאת לא הרפה ממנו הצער של הילד ושל אם הילד, שהרי הם לא הבינו כי "גם זו לטובה".

דוגמא לכך יש לנו מיצחק אבינו. כאשר אחי-יוסף מכרו אותו למצרים, גם סבא יצחק ידע מזה. אלא השביעוהו שלא יגלה ליעקב אבינו, ונצנצה בו רוח הקודש כי כך רצון הבורא. אמנם הוא לא ידע שמתוך מכירה רעה זו, ירדו ישראל מצרימה, ויסבלו שם שנים רבות, ואחרי "כור הברזל" (דברים ד, כ) הזה יצאו מצורפים כדי לקבל תורה בסיני וללכת לכבוש את ארץ הקודש, ויהיו עם להקב"ה. כל זה לא ידע, אבל ידע כי באמת הקב"ה מעורב במכירה זו. כדברי רש"י על "וישלחהו מעמק חברון" (בראשית לז, יד, בשם מדרש רבה).

ובכל זאת, כאשר ראה את אבלותו המרה של יעקב, נאמר על יצחק "ויבך אותו אביו" (בראשית לז, לה) מביא רש"י מהמדרש: "ויבך אותו אביו - יצחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי".

הרי שיצחק אבינו היה דומה לר' חנינא בן דוסא, שהצטער מאד על צערו של יעקב אבינו, למרות שידע כי "הכל לטובה". הוא היה יותר מהשר, הוא היה "עבד".

חזרה לענייננו. טוב הדבר שתבקש מאיזה צדיק שיתפלל עבורך. אבל מתי זה נאמר? אם הוא באמת מצטער מאד עליך, לוקח ללבו, ויתאמץ בתפילה עבורך. אבל אם יש תור ארוך של אנשים הבאים אליו, זה יצא וזה נכנס, וכל אחד משאיר אצלו פתק עם שמו, כאשר יגמור לקבל פני כולם אחר שעה או שעתיים, כיצד תצפה שהוא יזכור כל איש שבא לפניו, ויזכור פרטי צרותיו? כיצד תצפה שיתרכז בתפילתו עבור בקשה יחידאית זו שבקשו ממנו, ומתוך צערו העמוק יעשה הקב"ה כדי לסלק צער של אותו הצדיק?

ולכן חזרנו לקביעתנו כי יפה מאד ומועיל ביותר שהאדם הנמצא בצרה יסמוך רק על תפילת עצמו, ולא יבקש מאיזה "ממלא מקום" שיתפלל עבורו. כדברי רש"י על תפילת ישמעאל בן אברהם: "וישמע ה' את קול הנער - מכאן שיִפֶּה תפילת החולה מתפילת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל" (בראשית רבה):